

Posudek na disertační práci

Název práce: **Vojvodovské skici. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta humanitních studií, 2013. 262 s. + XXIV s. obrazové přílohy.**

Autor práce: **Marek Jakoubek**

Vedoucí práce: **doc. PhDr. Jan Horský, PhD.**

Instituce: **Katedra Obecná antropologie, Fakulta humanitních studií, Univerzita Karlova v Praze**

Marek Jakoubek je v současnosti vedoucím českým autorem v oblasti bádání o českém vystěhovalectví do bulharských zemí a především o osídlení, existenci, způsobu života a kultuře obyvatel české vesnice Vojvodovo, nalézající se v severozápadním Bulharsku blízko města Orjachovo u Dunaje. Toto tvrzení lze snadno obhájit výčtem jeho publikací (autorských a spoluautorských) na toto téma (přes 30) v podrobném bibliografickém soupisu na konci disertace. Stačí vyjmenovat jen knižní vydání: Jakoubek Marek (2010) *Vojvodovo – etnologie krajanské obce v Bulharsku*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK); Jakoubek, Marek (2011) *Vojvodovo: kus česko-bulharské historie. Tentokrát převážně očima jeho obyvatel*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK); Jakoubek, Marek (2012) *Vojvodovo: Historie, obyvatelstvo, migrace*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK); Jakoubek, Marek (2013) *Vojvodovo – edno nepoznato češko selo v Balgarija [Vojvodovo – neznámá česká vesnice v Bulharsku]*, Sofia: Paradigma; Jakoubek, Marek – Nešpor, Zdeněk, R. – Hirt, Tomáš, eds. (2006) *Neco Petkov Necov: Dějiny Vojvodova, vesnice Čechů a Slováků v Bulharsku*, Plzeň: Občanské sdružení Vojvodovo ve spolupráci se Studijní a vědeckou knihovnou Plzeňského kraje.

Právě zásluhou Jakoubka a jeho spolupráce s několika dalšími mladými autory (L. Budilová, T. Hirt, Z. Nešpor ad.) byla vojvodovská problematika v posledních letech znovuobjevena a při tom, na rozdíl od starších badatelů s pozitivisticky historickým zaměřením a od poznávacích sond očitých svědků, byla vědecky rozpracována moderními, a to především antropologickými postupy a metodami. Posuzovaná disertace je v tomto ohledu nejen symptomatická, ale i emblematická.

Disertační práce se skládá z úvodu a tří částí – badatelské, ediční a bibliografické, na konci je připojena i obrazová příloha. Podle mne bylo by dobré, kdyby autor předložil také závěr práce, kde by mohl shromáždit a systematizovat své četné vývody, ale tato poznámka není až tak důležitá. V úvodu disertace Jakoubek vyjasňuje co a zač je Vojvodovo, rozebírá podrobně různé verze pojmenování vesnice (příčemž v tomto ohledu tvrdě zastává svůj názor)

a nabízí velmi důkladný a po faktologické stránce přesný přehled vývoje vědeckého zájmu o ní a o Vojvodovčany. Tím pádem autor motivuje také svoje zaměření k problematice. Je cítit emotivnost autorova textu, což prokazuje Jakoubkovu angažovanost vůči předmětu a objektu svého výzkumu. K tomuto faktu obracím pozornost záměrně, neboť i v dalším textu disertace, jakož i v dalších svých publikacích, které dobře znám, není Jakoubek studeným a vzdáleným pozorovatelem, nýbrž vášnivým a horkým, někdy až kontroverzním badatelem. Současně ještě v úvodu disertand naznačuje, že má vlastní vyhraněný vědecký styl – jeho text je dobře strukturovaný, logický, obhajitelný jak po teoretické, tak i po empirické stránce.

První část disertace obsahuje několik už publikovaných (s výjimkou jednoho, jenž je v tisku) textů, problematizujících život a kulturu vojvodovského a exvojvodovského (tj. po reemigraci) obyvatelstva. Hned na začátku, na základě autorových úvah o podstatě náboženské identity vojvodovské české migrační komunity, Jakoubek uvádí prakticky, a to úplně záměrně, své metodologické postupy. Vybudování textu jako konfrontační konstrukce je na první pohled trošku agresivní, ale z druhé strany nabízí široké možnosti jak prosadit vlastní vizi o metodologických parametrech antropologických výzkumů ve srovnání s etnologickými, tak i vytyčit vlastní názor o specifčnosti vojvodovské náboženské identity. Autor pokračuje v její analýze i v dalším textu této části, který nese symptomatický název *Zastavení nad vztahem kultury, víry a konfese u vojvodovských Čechů*. Podstatné je zde, že disertand postupně fokusuje svůj badatelský přístup od obecnější roviny ke konkrétním mezilidským vztahům v náboženské oblasti, zkoumaje při tom ze srovnávacího hlediska manželství vojvodovských evangelíků s katolickými Bulhary a Němci, cílem čehož je „zohlednění religiozity“. Aby tuto kapitolu definitivně uzavřel, mluví Jakoubek do reemigrantského prostředí, kde vodítkem pro jeho analýzu jsou archivované terénní záznamy významné badatelky reemigrantského (zdaleka nejen z bulharských zemí) života a kultury na jižní Moravě, Ivy Heroldové. I v tomto případě dokáže autor uvažovat o střetech a nestřetech mezi etnografií/etnologií a sociokulturní antropologií, ale přece jen je jeho pohled zaostřen zase k parametrům vojvodovské religiozity. Náboženská identita ale není vůbec jediným střediskem Jakoubkova vědeckého zájmu o danou problematiku. Autor pokračuje dál ve snaze rozluštit paradigma vybudování, existence a vyjevení specifické identity vojvodovské české komunity znova na základě reemigrantského bytí, tentokrát skrze její textuální realizaci. Podnětem k analýze v tomto případě je mimochodem můj výrok týkající se srovnání mezi situací na Slovensku a na Moravě, který popudil autora, aby se horlivě zastal českých reemigrantů. Zde se musím přiznat, že Jakoubek pravdu má, i když v době, kdy jsem svou studii připravoval, věci byly poněkud odlišné a navíc moje sondy byly a zůstávají úplně

vnějšími. A nakonec poslední dvě studie završují, obrazně řečeno, antropologický portrét vojvodovské komunity autorovými úvahami o její identitě, když nám nabízejí pohled na ní i z jiné strany, tj. ze strany vojvodovských Bulharů. Kapitola *O Vojvodovských Bulharech* pojednává nejen o soužití a stereotypech, ale i o charakteristických rysech, samozřejmě z antropologického hlediska, místních bulharských obyvatel. Jakoubek prohlubuje dále svou analýzu na základě dvou autobiografických textů popisujících bulharský pohled na české sousedy.

Velmi zajímavá je druhá část disertace, tzv. ediční, tak jak zde autor konfrontuje dosavadní etický s emickým přístupem a nabízí nám pohled „zevnitř“ na Vojvodovo ze strany potomka reemigrantů. Dá se říct, že je to pohled relativní, poněvadž nejde o „dokument epochy“, nýbrž o současné dílo, ale přes to *Vzpomínání a vyprávění o Vojvodovu* Petra Klepáčka je opravdu pozoruhodný text, který nejen konverzuje s dobovým dokumentem místního bulharského kronikáře Neco Petkova Necova (jehož vydání v češtině bylo mimochodem prvním krokem k znovuobjevení Vojvodova), ale předkládá navíc o mnoho systematizovanější výklad dějin komunity a dění v ní. Jakoubek i zde zdaleka není jen pozorovatelem. Vysvětluje a komentuje procesy a jevy uvnitř komunity, prosazuje vlastní názory na ně, popisuje samotný algoritmus vzniku Klepáčkovy díla. Ohledně toho určitě stojí za zmínku autorův závěr, že „tento kruhový pohyb, kdy badatel čte a koriguje text pamětníka („domorodce“), zatímco text badatele je zároveň podrobován revizi pamětníkem („domorodcem“), dobře ilustruje posun, k němuž v posledních dekadách došlo (zdaleka nejen) v epistemologické pozici sociální antropologie“.

Avízovaný jako třetí část disertace *Bibliografický soupis českých a slovenských prací o Vojvodovu, české krajanské obci v Bulharsku (do r. 2012)* je prakticky vhodným závěrem textu, tak jak shromažďuje dosavadní vědecké poznání. Přehled je úplný a z něj je moc dobře vidět, jak se právě v posledních letech zájem o Vojvodovo explozivně rozvinul, a to ve větší míře právě díky Marku Jakoubkovi.

Obrazová příloha k disertaci obsahuje dobové fotografie a je zase vhodným a potřebným doplňkem.

Na základě výše uvedeného považuji disertační práci za velmi zdařilou a proto ji doporučuji k obhajobě.

Doc. Vladimír Penčev, PhD.

Sofia, 25. května 2013